સત્સંગ બાલવાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સમય વર્તે સાવધાન

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

વાત છે કાણોતર ગામની. (સુરેન્દ્રનગર જીલ્લો). કાણોતરમાં એક પ્રસંગ બહુ સુંદર બનેલો છે. હજુ પણ એ પ્રસંગનું સ્મરણ અમર બની રહેલ છે. ભક્તવત્સલ સ્વામિનારાયણ ભગવાન કાણોતર પધાર્યા છે. ત્યાં બે ભાઈ હરિભક્ત હતાં. એકનું નામ સઘરામ અને બીજાનું નામ શાર્દૂલ. જ્ઞાતિથી રબારી હતા. જેને આપણે સારી ભાષામાં દેસાઈ કહીએ છીએ. શ્રીજી મહારાજને આગ્રહ કરીને પોતાને ત્યાં નિવાસ કરાવ્યો. મહારાજ ! અહીં રહો. મહારાજ સઘરામ અને શાર્દૂલના ઘેર આવ્યા. બંને ભાઈઓનાં ઘર જોડે જોડે. વચમાં નાની દિવાલ કરેલી. બે ભાઈ જુદા રહેતા હતા. વ્યવહારથી જુદા પણ મનથી એક.

સંસારમાં આટલું શીખવા જેવું છે. ઉંમર થાય, સમય થાય ત્યારે કદાચ ભાઈઓ જુદા થાય એનો કંઈ વાંધો નહી. એ તો વ્યવહાર છે પણ જ્યારે મનથી જુદા થાય એ સારૂં ન ગણાંય ધનથી ભલે જુદા થાય, આટલું તું કમાય છે તે તારૂં અને હું કમાઉં છું એટલું મારૂં. એવું કરે તો વાંધો નહી આવે પણ જ્યાં મનથી જુદા થાય ત્યાં બહુ મુશ્કેલી આવે છે. સઘરામ અને શાર્દૂલ, એનાં બે ઘર, વચમાં ઓસરી અને ચોક સોંસરી નાની દિવાલ. બે ભાઈ પોતપોતાના ઘરમાં રહે અને દરરોજ સાંજ પડે ભેળા બેસે. આજે મહારાજ ક્યાં હશે ? શું લીલા કરતા હશે? સાંજે બે ભાઈ ભેળા બેસી અને મનન કરે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન સઘરામને ઘેર બિરાજતા હતા. ત્યાં દૂર દૂરથી કોઈ સંતો આવતા દેખાયા. દૂરથી ભગવું લુગડું દેખાવા માંડ્યું. શ્રીજીમહારાજ કહે છે, જો સઘરામ સામે કોઈ સંતો દેખાય છે અને એ બ્રહ્માનંદ સ્વામી છે. જો સઘરામ ! બ્રહ્માનંદ સ્વામી અહીં જ આવે છે એટલે અમે સંતાઈ જઈએ છીએ. તું સ્વામીને કહેતો નહીં કે શ્રીજીમહારાજ અહીં બિરાજે છે. મહારાજ ! પણ સ્વામી ભાળી નહીં ગયા હોય ને ? ના..... ના...... અમે સંતાઈ જઈએ છીએ. અને શ્રીજીમહારાજ બે ભાઈના ઘર વચ્ચે પાંચ ફૂટની દિવાલ કુદીને શાર્દૂલના ઘરમાં પધાર્યા. કારણ કે જો દરવાજેથી જાય તો સ્વામી ભાળી જાય. એટલે દિવાલ કુદીને શાર્દૂલના ઘરમાં પધાર્યા.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન જ્યાં દિવાલ કૂદવા ગયા ત્યાં એવું બન્યું કે પ્રભુના ચરણમાંથી એક મોજડી સઘરામના ઘરમાં પડી ગઈ. એટલે આ સઘરામ ભક્ત જેને અભણ ગણીએ પણ આ તો એક મુક્ત આત્મા હતો. મોજડી પડી ગઈ એટલે કહે છે, મહારાજ ! ઓ મહારાજ ! બૂમો ના પાડીશ. હા, પણ બીજી મોજડી પણ આ બાજુ આપી દો નહી તો હું સ્વામીને કહી દઈશ.

સ્વામિનારાયણ ભગવાનના જોડા ચોરવાનો એનો કાંઈ ઈરાદો નહોતો ! પણ એ મોજડીનો એને મહિમા હતો. આવી દિવ્ય મોજડી ક્યાં મળે ! હજારો વર્ષ તપ કરો તોય આ મોજડી ન મળે. અને મહારાજે દિવાલની પેલી બાજુથી બીજી મોજડી ફેંકી અને આ સઘરામને થયું. હાશ.... અહોભાગ્ય આપણાં. એ બેય મોજડી વસ્ત્રમાં લપેટી ઘરમાં કોઠલામાં સંતાડી દીધી.

શ્રીજી મહારાજ નાના ભાઈના ઘરમાં સંતાઈ ગયા છે અને આ બે મોજડી મોટાભાઈએ સંતાડી દીધી.

બ્રહ્માનંદ સ્વામી આવ્યા. સઘરામ ! જય સ્વામિનારાયણ. આવો.... આવો... સ્વામી.... સ્વામી કહે છે, સઘરામ ! મહારાજ નથી પધાર્યા ? ના સ્વામી મહારાજ પધાર્યા હોય તો કાંઈ ખાનગી રહે ! અહીં માણકી ઘોડી બાંધી હોય ને ! મહારાજ નથી પધાર્યા ? ખરો લાગે છે મારી આગળ ખોટું બોલે છે તું ! સ્વામીને અને આ સઘરામ ભક્તને હેત હતું. બ્રહ્માનંદ સ્વામીનો સ્વભાવ બહુ રમૂજી હતો. સ્વામી કહે છે, જો મારી પાસે ખોટું ન બોલાય. જુઠું બોલે એના હોઠ ધ્રૂજે, જુઠું બોલે એની આંખ ધ્રૂજે, સઘરામ તું કહે છે, શ્રીજીમહારાજ અહીં નથી. પણ તારા રોમ-રોમમાં જે આનંદ દેખાય છે, તારી આંખમાં, તારા હોઠ ઉપર, તારી વાણીમાં એ બધામાં જે આનંદ છે તે કહી આપે છે કે મહારાજ અહીં જ છે. અને વારેવારે સઘરામનું લક્ષ્ય પેલી મોજડી સંતાડેલીને એ કોઠલા તરફ જાય. ખિસ્સામાં બે હજાર રૂપિયા હોય ને, બસમાં બેસે ને વારેવારે હાથ ત્યાં લઈ જાય. જાણકાર જાણી જાય કે આમાં કાંઈક છે. આ સઘરામ ભક્તની વારે વારે દૃષ્ટિ ત્યાં જવા માંડી. સ્વામીને એમ કે વારે વારે આ કોઠલા તરફ કેમ જુએ છે ? સ્વામી ઉભા થયા, શું છે આ કોઠલામાં ? ઉભો થા, લાવ નહીં તો હું મારે હાથે લઈ લઈશ. આ ભોળા સઘરામે મોજડી બતાવી.

અને સ્વામીએ પોતાના સરોદાના તાર ઠીક કર્યા અને સઘરામના ઘરમાં જે દિવાલ મહારાજ કૂદ્યા હતા એ દિવાલ પાસે સ્વામી બેઠા અને સ્વામીએ તો શરૂ કર્યું -

"માવ પડી રહી મોજડી રે વાલા, આવા તે કેમ
અકળાણા રે, કુંજ વિહારી જી......."

હે પ્રભુ ! આજ કેમ અકળાઈ ગયા. મોજડી અહીં પડી રહીને સંતાઈ ગયા ! સંતાવું હોય તો પહેલાં નિશાનીઓ બધી ભૂંસી નાંખવી પડે. આ તો આખી મોજડી જ પડી રહી. ફક્ત તમારાં પગલાં પડ્યાં હોય તોય હું શોધી કાઢત. આ તો મોટો પુરાવો છે કે તમે અહીં સંતાયા છો. આવા કેમ અકળાયા છો !

એક પદ, બીજું પદ, ત્રીજું પદ અને જ્યાં ચોથું પદ બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ શરૂ કર્યું. એટલે એજ દિવાલેથી મહારાજ પાછા સ્વામી પાસે આવીને બેઠા. બસ.... બસ.... સ્વામી બસ. બ્રહ્માનંદ સ્વામી મહારાજના દર્શન કરી રાજી થયા. શ્રીજી મહારાજ બ્રહ્માનંદ સ્વામીના નવરચિત કીર્તન સાંભળી રાજી થયા અને કામ થઈ ગયું આ સઘરામ ભક્તનું !

મિત્રો ! આ રીતે કાણોતરમાં શ્રીજીમહારાજે લીલા કરી છે. એ મોજડી આજની તારીખે એના પરિવાર પાસે વંશ-વારસો પાસે એના ઘરમાં સચવાયેલી છે. અને આ સઘરામ-શાર્દૂલ ભક્તનું ઘર યાત્રાનું ધામ બની ગયું. હજારો ભક્તો-સંતો ત્યાં દર્શન કરવા જાય છે.

મિત્રો ! જોયું ને, સઘરામ ભક્તને કેવી તક ઝડપતાં આવડી. કેવો અદ્‌ભુત લાભ તેઓને મળ્યો ! એવો આપણને સાચો મહિમા હોય, શ્રધ્ધા હોય તો આપણને પણ એવો લાભ મળી શકે છે. સારી તક ઝડપી લેવા કાયમ સાવધાન રહેવું.

●

મહત્વ છે નિયમનું

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

ઘણીવાર સંતવચન અને સત્સંગથી બહુ મોટો લાભ થાય તેવું આપણે સાંભળતા હોઈએ છીએ પણ આપણને તે વાત સમજવામાં આવતી નથી. પણ ક્યાંય એવો બનાવ બને કે આપણને આ વાતની સાર્થકતા સમજાઈ જાય.

વાત જાણે એમ છે કે એક નાનું ગામ હતું. ગામમાં થોડા બંગલા અને બાકી બધા નાનાં નાનાં ઘરોમાં વિવિધ જાતિઓના માણસો વસવાટ કરતા હતા. બ્રાહ્મણો કર્મકાંડ વગેરેની પ્રવૃત્તિ કરાવતા હતા તો પટેલો ખેતીવાડી કરી અનાજ વેચતા. વણિક વેપારીઓ વિવિધ પ્રકારના વેપાર-ધંધા વગેરે કરતા. વળી પ્રજાપતિઓ પોતાની આગવી કારીગરીથી માટીના લોંદામાંથી માટલા, કલાડી, રામપાત્ર વગેરે અનેકવિધ વાસણો તૈયાર કરતા. ગામમાં ઘરડાં પણ હતા તો યુવાનો પણ ઘણાં હતાં. બાળકો પણ હતા ને બહેનો પણ હતા. સહુ પોતપોતાના કાર્યોમાં વ્યસ્ત રહેતા હતા.

એક વખત આ ગામમાં એક સાધુ મહાત્મા આવ્યા. એમણે આ ગામમાં પાણી અને સારા મંદિરની વ્યવસ્થા જોઈ એટલે એમને ગમી ગયું ને ત્યાં વસવાટ કર્યો. એક કહેવત છે કે - "સાધુ, બ્રાહ્મણ ને ભાજી, પાણીથી બહુ રાજી." આ મહાત્માજી નદીમાં સ્નાન કરે, પૂજા-પાઠ કરે ને કથા-વાર્તા ઉપદેશ કરે. શરૂઆતમાં તો ખાલી નિવૃત્ત વૃધ્ધો આવતા પણ ધીમે ધીમે યુવાનો પણ કથા-વાર્તામાં આવવા લાગ્યા. ખાસ્સો ચાર-છ માસનો સમય વીતી ગયો એટલે આ મહાત્માજીએ ગામ છોડીને બીજે પ્રયાણ કરવાનું નક્કી કર્યું. કારણ કે - "સાધુ તો ચલતા ભલા."

વિદાય લેતા લેતા આ મહાત્માજીએ સહુને કાંઈ ને કાંઈ નિયમ લેવાની વાત કરી. નિયમ પૂર્વક પ્રભુ-ભક્તિ કરવાથી તેનું ફળ જલ્દીથી પ્રાપ્ત થાય છે. મહાત્માની વાત પર વિશ્વાસ રાખી સહુએ કાંઈને કાંઈ નિયમ લીધા. કોઈએ દેવ દર્શનનું, તો કોઈએ માળા ફેરવવાનું, તો કોઈએ શાસ્ત્ર વાંચનનું વગેરે વગેરે. નિયમો સહુ એ લીધા. એક ટોળામાં બધા યુવાનો પણ હતા. મહાત્માજીએ તેમને પણ નિયમો લેવા કીધું. કોઈ કોઈએ નિયમો લીધા પણ ત્યાં એક યુવાન બોલી ઉઠ્યો કે તમારા આ દર્શન, શાસ્ત્ર વાંચન વગેરે નિયમો મારાથી નહી પાળી શકાય. મહાત્માજી આ યુવાનને કહે છે કે તને જે સરળ લાગે તે નિયમ રાખ. તેણે વિચાર કરીને મહાત્માજી પાસે નિયમ લીધો કે મારી સામું એક પ્રજાપતિ રહે છે તેની દાઢી બહુ લાંબી છે. તો હું નિયમ લઉં છું કે તેની દાઢી જોયા પછી જ જમીશ. તે સામે જ રહે છે તેથી નિયમ સરળતાથી પાળી શકાશે. મહાત્માજી તો ચાલતા થઈ ગયા.

આ યુવાને ઘરે આવી બધાને પોતે લીધેલા નિયમની જાણ કરી દીધી. યુવાન પણ એવો કે દરરોજ પોતે લીધેલા નિયમનું પાલન કરતો હતો.

એક દિવસની વાત છે. આજે પેલો પ્રજાપતિ કાંઈ કામ હશે એટલે વહેલી સવારે માટી ખોદવા ચાલી નીકળ્યો. પેલો યુવાન તો ઉઠ્યો ને ચારે બાજુ જોવા લાગ્યો પણ પ્રજાપતિ ન દેખાતા એ તેને શોધતો શોધતો જ્યાં પેલો માટી ખોદતો હતો એ તરફ આવ્યો.

આ બાજુ વાત એમ બની કે પેલો માટી ખોદતો હતો ત્યાં ધડીમ દઈને અવાજ આવ્યો. તેણે જોયું તો સોનું ભરેલી દેગડી હતી તેણે વિચાર કર્યો કે કોઈ જોઈ ન જાય તે રીતે આ દેગડી ઘેર લઈ જઈશ. પણ ત્યાં તો પેલા યુવાનને પ્રજાપતિની દાઢી દેખાણી તેથી તેણે બુમો પાડી - એ દીઠી.... એ દીઠી....... ને પ્રજાપતિને ગભરામણ થઈ કે આણે પેલી સોનાની દેગડી જોઈ લીધી છે એટલે "દીઠી" એમ કહે છે. એટલે એણે કહ્યું - અરે ભાઈ ! આમ આવ. તેં ભલે દીઠી પણ તું કોઈને કહીશ નહીં. આપણે બંને અડધું અડધું કરી લઈએ. પેલો યુવાન તો વિચારતો જ રહ્યો કે આ શું છે ! પણ કાંઈ બોલ્યો નહીં. ત્યાં તો પ્રજાપતિએ સોનાની દેગડી કાઢી અને ખોલીને જે કાંઈ હતું તેનો અડધો ભાગ આપી દીધો.

મશ્કરીમાં પણ લીધેલા નિયમથી અને તેના પાલનથી આ યુવાન માલામાલ થઈ ગયો. તેને વિચાર થયો કે જો મેં મશ્કરીથી પણ આ નિયમ લીધો તો મને કેટલો ફાયદો થયો ! આમ વિચારીને મહાત્માજી પાસે ગયો અને વિધિવત શ્રધ્ધાપૂર્વક નિયમ લઈ જીંદગી જીવવા લાગ્યો.

મિત્રો ! સ્વામિનારાયણ ભગવાને આપેલા નિયમોનું શ્રધ્ધાપૂર્વક પાલન કરીશું તો સર્વદા સુખની પ્રાપ્તિ થશે. આપણા ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાને વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે - નિયમ, નિશ્ચય અને પક્ષ આ ત્રણ જેના જીવનમાં દ્રઢ હોય તેજ પાકો સત્સંગી કહેવાય.